

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Hämeen ammattikorkeakoulu kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta koulutuspoliittiseksi selonteoksi.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Hämeen ammattikorkeakoulu toteaa, että korkeakoulutuksen saavutettavuuden takaaminen kaikissa Suomen osissa on kannatettava tavoite. Tätä tavoitetta tukee Digivisio 2030, johon HAMK on korkeakouluna sitoutunut. Digitaalinen koulutustarjonta, digitaaliset oppimisolustat ja -ratkaisut palvelevat ajasta ja paikasta riippumatonta opetusta. Kehittynyt digitaalisen oppimisen ympäristö, joka huomio myös saavutettavuuden, palvelee jatkossa monia eri opiskelija- ja asiakasryhmiä. Hämeen ammattikorkeakoulu on omaksi strategiseksi tavoitteekseen asettanut, että sen koko moduulitarjonta on saavutettavissa ajasta ja paikasta riippumatta 24/7 vuoteen 2030 mennessä.

Suomen väestörakenne on muutoksessa ja kansainvälisten osaajien houkuttelu on välttämättömyys, jotta saavutamme vuoden 2030 tavoitteet ja voimme ylläpitää Suomen kilpailukykyä sekä hyvinvointia. Hämeen ammattikorkeakoulu tukee tätä tavoitetta ja on vahvasti sitoutunut yhteisen maabrändin vahvistamiseen sekä kansainvälisten osaajien houkutteluun mm. opetus- ja kulttuuriministeriön kansainvälisyys- hankkeen Talen boost- osion kautta.

Selonteossa todetaan, että Suomalaiset johtavat aktiivisesti kansainvälisiä koulutus- ja tutkimusverkostoja. Tähän toteamme, että erityisesti ammattikorkeakoulujen rakenteellisten esteiden (nimikkeet, tutkinnot ym.) poistamisen kautta mahdollisuudet tämän tavoitteen saavuttamiseen paranevat. Ammattikorkeakoulujen käyttämätön voimavara ja yrityksiä sekä työelämää lähellä oleva tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta tulee valjastaa täysimääräisesti tavoitteen tukemiseen. Toisaalta koko koulutusjärjestelmämme pedagoginen ote varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen tulisi perustua tutkivaan ja kehittävään oppimiseen, joka tukee opiskelijoiden tutkimus- ja kehittämisvalmiuksia sekä itseohjautuvuutta (vrt. Kappas-hankkeen

tulokset). Tähän liittyy vahvasti myös koulutuksen laadun parantaminen, joka edellyttää panostamista korkeakouluhenkilöstön kehittämiseen.

Suomi tarvitsee pärjätäkseen osaamisintensiivisiä ja korkean tuottavuuden työpaikkoja sekä näissä toimivia osaavia työntekijöitä. Jotta myös työelämää lähellä olevilla ammattikorkeakouluilla olisi paremmat mahdollisuudet tukea Suomea tässä tehtävässä, niin ammattikorkeakouluihin liittyvät rakenteelliset esteet (nimikkeet, tutkinnot ym.) tulisi poistaa. Ammattikorkeakoulujen tehokkuus on todistettu jo useilla mittareilla mitattuna. Valtion keskeisimpiä ohjauksen muotoja ovat normi-, resurssi- ja informaatio-ohjaus. Korkeakoulujen menestyksen edellytyksenä on uusien mahdollisuuksien rakentaminen edellä mainituilla välineillä.

Kannatamme lämpimästi uudistuksia, joilla parannetaan laadun, saavutettavuuden ja perusoikeuksien toteutumisen seurantaa. Polarisaatiokehitys huolestuttaa ja koulutuksellisen yhdenvertaisuuden tulee olla suomalaisen yhteiskunnan kivijalka. Tarvitsemme myös toimenpiteitä, joilla tuemme lahjakkaiden opiskelijoiden ja heidän täyden potentiaalinsa tukemista sekä yksikön että yhteiskunnan hyväksi.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Kuten selonteossa todetaan, niin hyvinvointi on edellytys osaamisen kehittämiseksi. Tästä on helppo olla samaa mieltä. Katsomme, että hyvinvoinnin kokonaisvaltaista kehittämistä ja sen ymmärtämistä tarvitaan erityisesti varhaiskasvatuksessa, jossa luodaan pohja tulevalle yksilön kehitykselle. Tämän takia toteamme, että paremmalla käytännön työn vaatimalla sosiaalialan osaamisella ja pedagogisilla taidoilla varustetuille sosionomeille pitäisi ehdottomasti saada sama opettajapätevyys sekä mahdollisuus hakeutua varhaiskasvatuksen opettajaksi ja yksikön johtajaksi. Tällä toimenpiteellä olisi merkittävä ennaltaehkäisevä vaikutus sosiaaliseen tasa-arvoon ja syrjäytymisen ehkäisyyn.

Edellä mainittu varhaiskasvatukseen liittyvä rakenteellinen uudistus johtaisi myös PISA- tulosten edelleen kehittymiseen positiiviseen suuntaan. Nykytilanne on merkittävä sosionomien ja varhaiskasvatuksen asiakkaiden tasa-arvoon ja syrjäytymiseen johtava epäkohta. Varhaiskasvatuksen opettajien kelpoisuuden joustavoittamista tulee tarkastella myös realiteettina ja osana muutenkin poistettavia rajoja ja esteitä kelpoisuuskykyissä. Pienessä harvaan asutussa maassa ei ole varaa päällekkäiskoulutuksiin ja kohtuuttomiin kelpoisuusvaatimuksiin.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Digitaalisuuden lisääminen ja personoitujen oppimispolkujen kehittäminen toisen asteen opiskelijoille on erittäin kannatettavaa. Tämä edellyttää vahvempaa ohjausta, jota voisi tukea mm. tekoälyä hyödyntämällä. Tavoitteen saavuttaminen tarkoittaa ennen kaikkea opetushenkilöstön osaamisen kehittämistä, jotta toisen asteen opiskelijoiden jatko-opintokelpoisuus toteutuisi sujuvasti ja riittävän laadukkaasti. Tarvitsemme päätöksenteon pohjaksi lisää myös ammatilliseen

koulutukseen liittyvää tutkimustietoa. Aikuiskoulutuksen osuutta tulee myös vahvistaa. Yhteisten opintojen ja geneeristen taitojen merkitys on tärkeä, mutta uudistus tulee toteuttaa ilman että ammatillinen osaaminen heikkenee. Näiden osaamisten vahvistamista tarvitaan myös jo työelämässä oleville aikuisille. Lukiota ja ylioppilastutkintoa suorittavien mahdollisuuksia suorittaa ammatillisia tai ammattikorkeakouluopintoja tulee edelleen vahvistaa.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Selonteossa todetaan, että korkeakoulutuksen ongelmana on riittämätön osaajien tuottaminen sekä TKI- järjestelmän heikkous. Hämeen ammattikorkeakoulu toteaa, että ammattikorkeakoulujen panos on tällä hetkellä vajaakäytöllä, jolloin ammattikorkeakouluilta voisi edellyttää vielä enemmän. Toteutuakseen tämä tarkoittaa ammattikorkeakouluihin liittyvien nimikkeiden, tutkintojen ja henkilöstöön liittyvien rakenteellisten esteiden poistamista.

Ulkomaalaisten opiskelijoiden lisääminen on eriomainen ja kannatettava tavoite, mutta edellyttää toteutuakseen panostamista joustaviin maahantulokäytänteisiin sekä kotouttamistoimiin. Maahanmuutto ja kv- osaajien houkuttelu on välttämätöntä, jotta väestörakenteen muutokset eivät romahduta hyvinvointivaltiota. Hämeen ammattikorkeakoulun stipendijärjestelmä tukee jo tällä hetkellä suomen kielen kehittymistä ja tätä kautta vahvistaa opiskelijoiden integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä parantaa työllistymismahdollisuuksia. Havaintomme mukaan korkeampi lukukausimaksu on puolestaan tuonut sitoutuneempia ja motivoituneempia opiskelijoita. On tärkeää, että EU/ETA- alueiden ulkopuolelta tulevat maksavat täysimääräisesti omat kulunsa ja heitä tuetaan mahdollisesti muunlaisilla järjestelyillä/stipendeillä. Tällä toimintatavalla tulemme rakentamaan Suomalaisen korkeakoulujärjestelmän kansainvälistä kilpailukykyä.

Nykyiseen verrattuna 100 000 uutta korkeakoulututkintoa on haasteellinen tavoite, joka edellyttää opetustarjonnan sekä erilaisten uusien ohjauskäytänteiden kehittämistä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää myös rakenteellisia uudistuksia. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon kahden vuoden työkokemusvaade ei enää vastaa tarkoitustaan ja haittaa oleellisesti koulutuksen vientiä. Hämeen ammattikorkeakoulussa toteutettavat koulutuksen mallit (8-16, 18-100, 24/7) tullaan ottamaan entistä tehokkaammin käyttöön, jotta jokainen tuleva opiskelija löytää itselleen sopivan tavan opiskella. Valintakoetta tulee uudistaa edelleen, jotta sisäänpääsy korkeakouluihin olisi joustavampaa, tarvitaan uusien väylien kehittämistä. Avoimen väylän kehittäminen on kannatettava tavoite. Erityisesti huomiota tulee kiinnittää myös nivelvaiheisiin. Amatillisten opiskelijoiden korkeakouluvalmiuksien kehittäminen edellyttää ammatillisen koulutuksen opettajien ja ohjaushenkilöstön osaamisen kehittämistä, jonka tavoitteena on nopeuttaa siirtymiä sekä tuottaa ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille riittävät valmiudet ja taso korkeakouluopiskeluun. Korkeakoulun tehtäviin kuuluu myös aliedustettujen ryhmien huomiointi ja Hämeen ammattikorkeakoulu panostaa saavutettavuussuunnitelman laatimiseen vuoden 2022 aikana.

Korkeakouluilta edellytetään vahvaa verkostoitumista. Katsomme, että tässä tavoitteessa keskeinen asia olisi panostaminen Eurooppa- yliopistoihin myös kansallisella tasolla.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Selonteossa todetaan, että tutkimuspanostukset vuonna 2030 ovat 4% BKT:sta ja myös yksityinen sektori panostaa enemmän tutkimusrahoitukseen. Tavoitteen toteutuminen edellyttää työelämää lähellä olevien ammattikorkeakoulujen rakenteellisten esteiden poistamista. Rakenteelliset ja siihen liittyvät arvostukselliset esteet rajoittavat myös ammattikorkeakoulun mahdollisuutta hakea täysipainoisesti ulkopuolista rahoitusta. Nykyiset lainsäädännön rajoitteet estävät myös täysimääräisen kansainvälisen toiminnan ja näin hyöty esim. elinkeinoelämälle jää täysimääräisesti saavuttamatta.

Suomi tarvitsee huippuosaajia ulkomailta, mutta ammattikorkeakoulujen rooli houkuttelevana tutkimusorganisaationa jää liian vähälle huomiolle. Ammattikorkeakouluilla olisi rakenteellisten esteiden poistuttua mahdollisuus houkutella uusia kansainvälisiä osaajia työelämää lähellä oleviin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatioprojekteihin. Nykyisen ammattikorkeakoulujärjestelmän ongelmana on, että korkeakoulu ei voi kouluttaa työelämään suuntautuneita tohtoreita yksityissektorille ja elinkeinoelämän käyttöön tai omiksi opettajiksi. Nykyinen järjestelmä perustuu liikaa ”perinteiseen” näkemykseen opetuksesta (lehtori-yliopettaja). Ammatillisen tohtoritutkimuksen kehittäminen tukisi työelämän innovaatiokyvykkyyttä ja tuottavuutta yliopistojen panostaessa perustutkimukseen keskittyvien tohtorien kouluttamiseen.

Tieteellisen tutkimuksen ja sen ammattilaisten yhteistyö yritysten ja muiden yhteiskunnan toimijoiden kanssa vaikuttaa uusien tuotteiden, palveluiden ja käytänteiden syntyymiseen. Olisiko tässä uuden, koulutukseen ja soveltavaan tutkimukseen profiloituvan, korkeakoulun paikka. Tieteelliselle ajattelutavalle ja toiminnalle pohjautuva toimintamalli, joka ei sinänsä korosta tieteellisyyttä olisi syytä tuoda koko koulutuspolkuun varhaiskasvatuksesta alkaen. Tästä olemme ehdottomasti samaa mieltä ja Hämeen ammattikorkeakoulu onkin rekisteröinyt itselleen Tutista tohtoriksi ©- konseptin.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön yhteydessä hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on erittäin kannatettava tavoite. Hämeen ammattikorkeakoulu on tehnyt jo vuosia tiivistä yhteistyötä mm. Suomen partiolaisten kanssa partiotoiminnassa hankitun osaamisen tunnistamiseksi ja tunnustamiseksi osaksi korkeakouluopintoja. Erilaiset tulkintaforumit ovat olleet loistava työkalu tässä tehtävässä. Partiossa hankitun osaamisen hyödyntäminen opintoihin on mahdollista, sillä partiossa on tehty pitkään ja systemaattisesti työtä oman koulutusjärjestelmän kehittämiseksi. Partion laajassa koulutusrakenteessa osaamistavoitteet on kuvattu osaamisina ja koulutukset opintopisteytetty. HAMK on ensimmäinen korkeakoulu, joka on ottanut koko organisaation mittakaavassa käyttöön partio-osaamisen hyväksilukujärjestelmän. Vapaan sivistystyön osaaminen tulisi ottaa myös laajemmin osaksi kansallista viitekehystä.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Elämme yhä kompleksisemmassa maailmassa, jossa asioiden kietoutuminen toisiinsa lisääntyä entisestään. Meillä on käynnissä eksponentiaalinen muutos, johon vielä monessa kohtaa pyrimme

vastaamaan mekanistisen maailmankuvan mallein ja ratkaisuin. Jotta osaavan työvoiman saatavuus olisi turvattu, niin muutoksia tulee tehdä myös organisaatioiden johtamis- ja esimiestyöhön. Tutkimusten mukaan organisaation strategiset tavoitteet eivät tällä hetkellä riittävästi kohtaa tarvittavan osaamisen kanssa. Osaamistarvetta ei osata ennakoida, koska kyvykkyys pohtia toimintaympäristön muutosta on heikkoa. Tulevaisuuden näky puuttuu. Tämä on erityisesti nähtävissä pk- sektorilla. Organisaatioissa strategisen johtamisen rinnalle tarvitaan myös osaamisen johtamista. Käytännössä osaamisen johtaminen tarkoittaa strategisen johtamisen ja henkilöstön kehittämisen yhteensovittamista. Osaamisen johtaminen on siis perinteisen henkilöstön kehittämisen toimintatavan kehittyneempi muoto.

Kun siirrytään henkilöstön kehittämisestä osaamisen johtamiseen ja kehittämiseen, niin johtaminen tulee nähdä sekä yksilön ammatillista identiteettiä tukevana toimintana eli vuorovaikutuksellisen prosessina, mutta samalla myös organisaatiota sekä sen toimintoja kehittävänä ja aika ajoin uudistavana toimintana. Syntyvät uudet työt edellyttävät korkeampaa osaamista. Osaamisen ajantasaisuudesta huolehtimisen tulisi siis olla keskeinen tavoite organisaatioissa, jossa suurin osa pääomista on kiinni henkilöstössä. Organisaatioissa ei tulisi enää sitoutua elinikäisiin virkoihin tai toimiin, vaan elinikäiseen oppimiseen.

Korkeakouluissa tarvitaan puolestaan uusia ja personoidumpia ratkaisuja näihin henkilökohtaisiin osaamistarpeisiin. Nyt järjestelmä on liian tutkintopainotteinen. Erilaiset asiakasryhmät ja niiden huomioiminen koulutusrakenteessa tarkoittaa erilaisten osaamiskokonaisuuksien pilkkomista pienempiin osiin ja näiden osien tarjoamista myös yksittäisinä osaamista täydentävinä tuotteina ja palveluina. Hämeen ammattikorkeakoulu on tuottanut 15op:n moduuleita vuodesta 2014 alkaen. Moduulit rakentuvat pienemmistä osaamisosioista, joista voidaan räätälöidä useille asiakasryhmille sopivia kokonaisuuksia. Myös erikoistumiskoulutusten rahoituksen turvaaminen koko väestön osaamisen kehittämisessä ja opetusalan henkilöstön jatkuvan ammatillisen kehittymisen välineenä turvaa pysyvää jatkumoa.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Henkilöstön jatkuva kehittäminen on kannatettava ja tarpeellinen asia. Tämän lisäksi tarvitaan myös rakenteellisia uudistuksia. Ammattikorkeakoulujen nykyisellä henkilöstörakenteella yhdistettynä nykyiseen rahoitukseen ei ole mahdollista saavuttaa erinomaista opetuksen ja tutkimuksen laatua. Jäykkä opettajajärjestelmä (lehtori-yliopettaja) ei tuota riittävää ohjausta opiskelijoille. Lainsäädäntöä myöten ammattikorkeakouluihin tarvitaan kattava opetusassistenttijärjestelmä, yliopettajat tulee nimikkeiltään muuttaa apulaisprofessoreiksi ja tutkijayliopettajat professoreiksi. Siirtymäaika pätevyyden mukaan. Kansainvälisesti poikkeava nimikkeistö heikentää uskottavuutta muun rahoituksen hankkimisessa.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

-

**Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.
Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat**

Korkeakouluittain olisi erittäin tärkeää rakentaa lukukausimaksulliseen koulutukseen perustuvaa ja taloudellisesti kannattavaa kansainvälistä toimintaa.

Salminen Janne
Hämeen ammattikorkeakoulu Oy